

DAVID DE JONG

NATSI- MILJARDÖÖRIT

SAKSAN
TEOLLISUUSSUKUJEN
SYNKKÄ HISTORIA

MINERVA

Natsimiljardöörit

DAVID DE JONG

NATSI- MILJARDÖÖRIT

SAKSAN
TEOLLISUUSSUKUJEN
SYNKKÄ HISTORIA

Englannin kielestä suomentanut Tapio Kakko

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Original title: *Nazi Billionaires – The Dark History of Germany's Wealthiest Dynasties*

Copyright © 2022 by David de Jong.

Suomenkielinen laitos:

© Minerva Kustannus, 2022.

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Suomennos: Tapio Kakko

Ulkoasu: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-577-2

Painettu EU:ssa, 2022

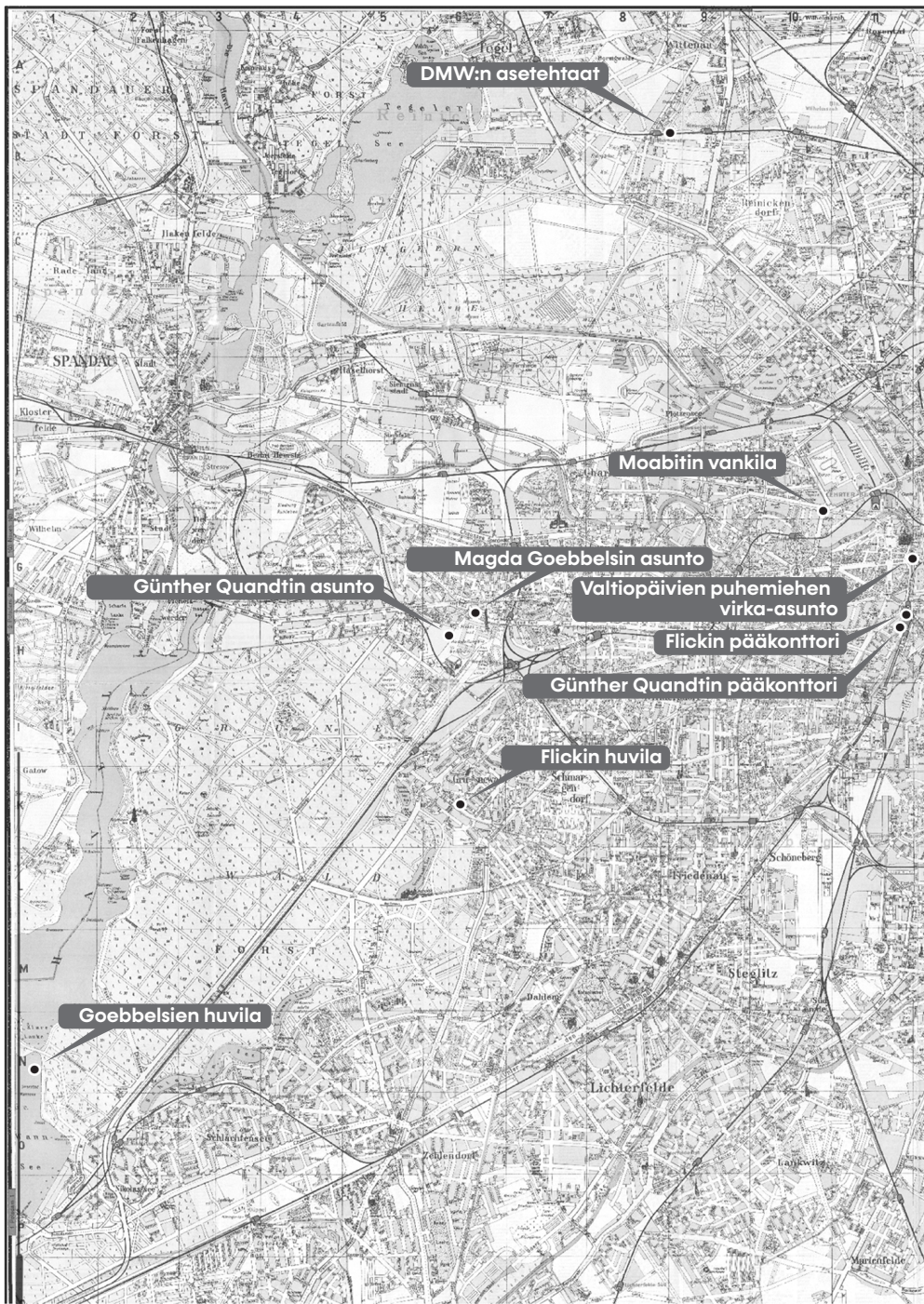
*Rakkaudella isovanhempieni Alicen ja Hansin sekä Hannien
ja Johnin muistolle. He kestivät, selviytyivät ja menestyivät ja
antoivat perheilleen parhaan mahdollisen elämän.*

”Koko maailman ryöstäjinä – sen jälkeen kuin maa on loppunut heidän hävittäessään kaikkia – jos vihollinen on rikas, nuo ovat voitonhimoisia, jos hän on köyhä, taasen vallanhimoisia – Ryöstämistä, murhaamista ynnä rosvoilemista he väärillä nimityksillä kutsuvat hallitsemiseksi, ja missä aikaansaavat erämaan, siellä sanovat rauhan vallitsevan.”

– Tacitus, *Agricola*

SISÄLLYS

Kartat	8
Päähenkilöt	12
Esinäytös: Kokous	15
Johdanto	20
Osa I: "Keskinkertaisuuden perikuva"	29
Osa II: "Kansallissosialismin piina on pian ohi"	93
Osa III: "Pojat ovat jo nyt varttuneet miehiksi"	159
Osa IV: "Sinun elämäsi jatkuu"	207
Osa V: "Yhdeksän nollaa"	275
Osa VI: "Tilintekoja"	313
Jälkinäytös: Museo	354
Liite: Sukupuut	356
Kiitokset	358
Lähteistä	361
Lähteet	369
Henkilöhakemisto	407
Kuvalähteet	412

DMW:n asetehaata

Moabitin vankila

Magda Goebbelsin asunto

Valtiopäivien puhemiehen virka-asunto

Flickin pääkonttori

Günther Quandtin pääkonttori

Flickin huvila

Goebbelsien huvila

Günther Quandtin asunto

Pharus-Reisefarte von DEUTSCHLAND

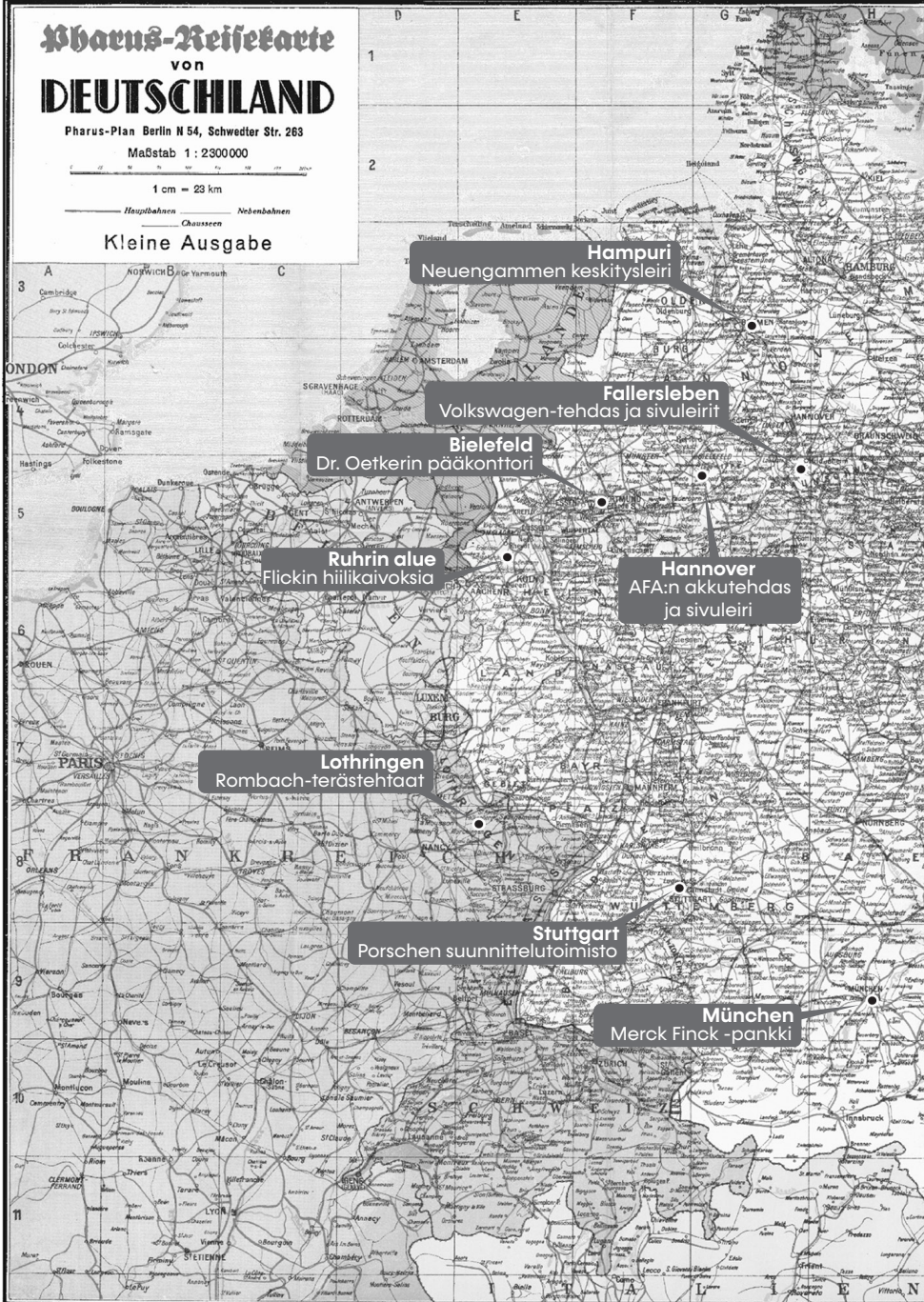
Pharus-Plan Berlin N 54, Schwedter Str. 263

Maßstab 1 : 2300000

1 cm = 23 km

Hauptbahnen Nebenbahnen
Chausseen

Kleine Ausgabe

Hampuri
Neuengammen keskitysleiri

Fallersleben
Volkswagen-tehdas ja sivuleirit

Bielefeld
Dr. Oetkerin pääkonttori

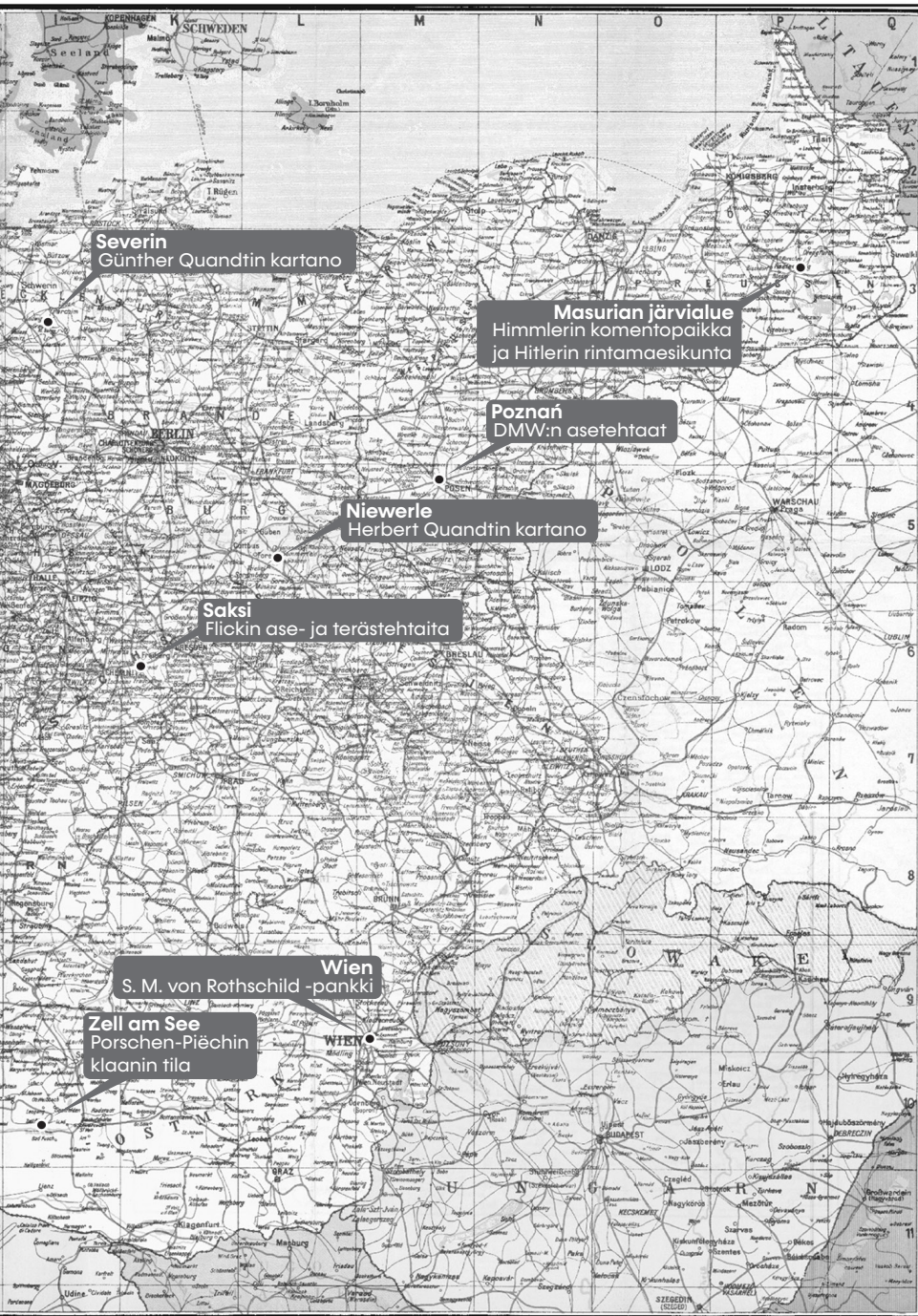
Ruhrin alue
Flickin hiilikaivoksia

Hannover
AFA:n akkutehdas
ja sivuleiri

Lothringen
Rombach-terästehtaat

Stuttgart
Porschen suunnittelutoimisto

München
Merck Finck -pankki

Severin
Günther Quandt kartano

Masurian järviäalue
Himmlerin komentopaikka
ja Hitlerin rintamaesikunta

Poznań
DMW:n asetehtaat

Niewerle
Herbert Quandt kartano

Saksi
Flickin ase- ja terästehtaita

Wien
S. M. von Rothschild -pankki

Zell am See
Porschen-Piëchin
klaanin tila

PÄÄHENKILÖT

QUANDTIT

Günther Quandt: Patriarkka. Teollisuusmies.

Horst Pavel: Güntherin oikea käsi.

Antonie ”Toni” Quandt: Güntherin ensimmäinen vaimo.

Herbertin äiti.

Magda Goebbels: Güntherin toinen vaimo. Haraldin äiti.

Eleanor ”Ello” Quandt: Güntherin käly. Magdan paras ystävä.

Haraldin kummi.

Harald Quandt: Magdan ja Güntherin ainoa yhteinen lapsi.

Gabriele Quandt: Haraldin tytär.

Herbert Quandt: Güntherin vanhin poika. BMW:n pelastaja.

Susanne Klatten: Herbertin nuorin tytär. BMW:n perijä.

Stefan Quandt: Herbertin nuorin poika. BMW:n perijä.

FLICKIT

Friedrich Flick: Patriarkka. Teollisuusmies.

Otto Steinbrinck: Friedrichin oikea käsi.

Otto-Ernst Flick: Friedrichin vanhin poika.

Gert-Rudolf ”Muck”, Friedrich Christian ”Mick” ja Dagmar

Flick: Otto-Ernstin lapset.

Friedrich Karl Flick: Friedrichin nuorin poika.

Eberhard von Brauchitsch: Friedrich Karlin paras ystävä.

Ingrid Flick: Friedrich Karlin leski.

FINCKIT

August von Finck vanhempi: Patriarkka. Yksityispankkiiri.
Kurt Schmitt: Alliansin toimitusjohtaja. Talousasiainministeri.
August "Gustl" von Finck nuorempi: Sijoittaja.
Ernst Knut Stahl: Gustlin oikea käsi.

PORSCHET JA PIËCHIT

Ferdinand Porsche: Patriarkka. Volkswagen- ja Porsche-autojen luoja.
Anton Piëch: Ferdinandin vävy. Louisen puoliso.
Ferdinand "Ferry" Porsche: Ferdinandin poika. SS-upseeri.
Louise Piëch: Ferdinandin tytär. Antonin puoliso.

OETKERIT

Richard Kaselowsky: Patriarkka. Dr. Oetkerin toimitusjohtaja.
Rudolf-August Oetker: Kaselowskyn poikapuoli. Waffen-SS-upseeri.
Rudolf von Ribbentrop: Rudolf-Augustin paras ystävä.
Waffen-SS-upseeri.

NATSIPOMOT

Adolf Hitler: Johtaja.
Joseph Goebbels: Propagandaministeri. Magdan puoliso.
Haraldin isäpuoli.
Hermann Göring: Valtakunnanmarsalkka. Natsien talouspolitiikan ylin päätöksentekijä.
Heinrich Himmler: SS-sotamarsalkka. Holokaustin pääorganisoiija.
Hjalmar Schacht: Keskuspankin pääjohtaja. Talousasiainministeri.
Walther Funk: Talousasiainministeri. Keskuspankin pääjohtaja.
Otto Wagener: Hitlerin talousneuvonantaja.
Wilhelm Keppler: Hitlerin talousneuvonantaja. Kranefussin setä.
Fritz Kranefuss: Himmlerin ystäväpiirien organisoiija. Kepplerin veljenpoika.

VAINOTUT

Adolf Rosenberger: Porschen toinen perustaja.
Johanna ja Fritz Heine: Liikenainen ja liikemies.
Hahnin suku: Liikemiehiä.
Julius ja Ignaz Petschekin perijät: Liikemiehiä.
William Dreyfus: Yksityispankkiiri.
Louis von Rothschild: Yksityispankkiiri.

YHDYSVALTALAISET

Telford Taylor: Nürnbergin oikeudenkäyntien pääsyyttäjä.
John McCloy: Yhdysvaltojen korkea edustaja miehitetyssä Saksassa.

REIMANNIT

Albert Reimann: Patriarkka. Joh. A. Benckiserin (JAB) toimitusjohtaja.
Peter Harf: JAB:n hallituksen puheenjohtaja. Perheen uskottu mies.
Wolfgang Reimann: Albertin vanhin poika.

ESINÄYTÖS: KOKOUS

”He istuvat siinä tunteettomina kuin kaksikymmentäneljä laskukonetta Helvetin porteilla.”

– Éric Vuillard, *Päiväkäskey*

Neljä päivää aikaisemmin sähkösanomina tulleet kutsut eivät jättäneet mitään harkinnan varaan. Oli lähdettävä pääkaupunkiin. Maanantaina, vuoden 1933 helmikuun 20. päivänä iltakuudelta kaksikymmentäneljä natsi-Saksan varakkainta ja vaikutusvaltaista liikemiestä saapui kävellen ja kuljettajien ajamissa autoissa aivan erityiseen kokoukseen Berliinin hallinto- ja liikekeskustan ytimessä kohoavalle valtiopäivien puhemiehen Hermann Göringin virka-asunnolle. Kutsuttujen joukossa olivat muun muassa ase- ja akkuteollisuusmies, entinen tekstiilitehtailija Günther Quandt, terästeollisuusmagnaatti Friedrich Flick, baijerilainen rahoitusalan pohatta paroni August von Finck, vakuutusjätti Allianzın toimitusjohtaja Kurt Schmitt, kemianteollisuuden konserni IG Farbenin ja kaliumteollisuuden jättiläisen Wintershallin johtajia sekä avioliiton kautta Kruppin teräsimperiumin johtajaksi noussut Gustav Krupp von Bohlen und Halbach.

Adolf Hitler oli kolme kuukautta aikaisemmin ottanut vallan Saksassa junailemalla hämärän sopimuksen, jonka nojalla presidentti Paul von Hindenburg oli nimittänyt Hitlerin valtakunnankansleriksi. Natsipuolueen johtaja halusi nyt ”selittää politiik-

kaansa” teollisuusmiehille, pankkiireille, liike-elämän johtajille ja heidän perillisilleen, tai niin hän oli antanut vieraiden ymmärtää. Vieraat taas toivoivat saavansa luotettavaa tietoa Saksan talouspolitiikan suunnasta uuden hallituksen valtakaudella. Toive ei tulisi toteutumaan. Hitlerillä oli omat suunnitelmansa kokouksen ja valtakuntansa tulevaisuuden suhteen.

Göringin punaisesta hiekkakivestä rakennettu palatsimainen asunto kohosi Spreen joen etelärannalla valtiopäivätalon vieressä. Vieraat tulivat ajoissa paikalle, mutta joutuivat odottamaan – ja odottamisesta eivät kärsimättömät pohatat pitäneet, eivätkä he olleet sellaiseen tottuneet. Göring suvaitsi saapua tervehtimään vieraitaan vasta viisitoista minuuttia kokouksen ilmoitetun alkamisajankohdan jälkeen kannoillaan Hitlerin pönäkki lehdistö-päällikkö Walther Funk. Vasta valittu valtakunnankansleri ilmestyi paikalle vielä enemmän myöhässä. Hänellä oli mukanaan tärkein talousneuvonantajansa Otto Wagener. Seremoniamestarina toimi Saksan keskuspankin entinen pääjohtaja Hjalmar Schacht. (Paikalla olivat kaikki neljä tulevaa Hitlerin hallinnon talousasiainministeriä: Funk, Schacht, Göring ja Schmitt.) Hitlerin avustajat olivat pohjustaneet kokousta huolella jo monta vuotta luomalla suhteita johtaviin teollisuusmiehiin ja herättämällä näissä innostusta natsien asiaa kohtaan – ja pian alkava kokous olisi ponnistelujen huipentuma.

Hitler kätteli vieraat ja aloitti sitten puolitoista tuntia kestäväen rönsyilevän puheen. Hän ei käyttänyt muistiinpanoja eikä pitänyt taukoja. Lupaamiensa talouspoliittisten linjausten sijaan hän kuvaili vallitsevaa poliittista tilannetta polveilevasti. Vuosi 1918 oli ollut Saksan historiassa katastrofi ja käännekohta: keisarikunta oli kärsinyt sodassa murskatappion, ja Venäjällä kommunistit olivat tehneet vallankumouksen ja kaapanneet vallan. Hitlerin käsityksen mukaan oli tullut aika käydä lopulliseen taistoon oikeisto- ja vasemmistovoimien välillä.

Hitlerin näkemysten mukaan teollisuusmiehet edistäisivät itsensä ja yritystensä asemaa ja voisivat kartuttaa varallisuuttaan, jos he asettuisivat tukemaan häntä Saksan Johtajana. ”Yksityisyrittäjillä ei ole toimintaedellytyksiä demokratian vallitessa”, 43-vuotias

valtakunnankansleri kuulutti. ”Ne menestyvät vain, jos ihmiset ymmärtävät oikealla tavalla auktoriteettien ja vahvojen yksilöiden merkityksen. Kaikki myönteinen, hyvä ja arvoa tuova kehitys, joka on tapahtunut maailmassa talouden ja kulttuurin aloilla, on pelkästään vahvojen yksilöiden toiminnan ansiota.” Hitler ei maininnut ammattiliittojen lakkauttamista, jälleenvarustautumista, sotaa eikä juutalaisten häätämistä Saksasta. Hän kuitenkin antoi aavistuksen tulevasta julistamalla: ”Meidän täytyy ensin ottaa kaikki valta, jos me haluamme murskata vastustajamme lopullisesti.”

Puheensa loppupuolella Hitler hahmotteli, kuinka tavoitteeseen päästäisiin. Vain kahden viikon päästä, 5. maaliskuuta, saksalaiset päättäisivät maansa tulevaisuudesta valtiopäivävaaleissa – jotka Hitlerin mukaan ”jäisivät viimeisiksi vaaleiksi”. Demokratia tulisi kukistumaan tavalla tai toisella. Uusi valtakunnankansleri aikoi romuttaa sen ja pystyttää tilalle diktatuurin. ”Olipa tulos millainen hyvänsä”, hän varoitti. ”Entiseen ei ole paluuta – on vain kaksi vaihtoehtoa: joko panna oppositio ahtaalle perustuslaillisin keinoin – tai sitten taistella toisenlaisin asein, mikä saattaisi vaatia suurempia uhrauksia.” Ellei Hitlerin puolue pääsisi vallankahvaan vaalien avulla, oikeiston ja vasemmiston välille syttyisi varmasti sisällissota, hän pelotteli. Sitten hän heittäytyi runolliseksi: ”Toivon saksalaisten tiedostavan käsillä olevan hetken suuruuden. Nyt tullaan päättämään kansakuntamme kohtalosta seuraavan vuosikymmenen tai ehkä seuraavan vuosisadan ajaksi.”

Ase- ja terästeollisuuspohatta, teollisuustyönantajien liiton puheenjohtaja Krupp oli kutsutuista elinkeinoelämän merkkimiehistä vaikutusvaltaisin, ja siksi vieraat olivat valinneet hänet puhemiehekseen. Hän tapasi Hitlerin nyt ensimmäisen kerran. Kuusikymmentäkaksivuotias Krupp oli laatinut kokoukseen kattavan talouspolitiikkaa käsittelevän muistion, mutta kuultuaan uuden valtakunnankanslerin vaativan demokratian lakkauttamista hän katsoi parhaaksi olla ryhtymättä keskusteluun politiikasta ja sen tylsistä pikkuseikoista. Sen sijaan hän kiitti nöyristellen vieraiden puolesta Hitleriä, joka oli ”niin selkeästi avannut meille ajatusmaailmaansa”. Krupp esitti lopuksi rauhoittavia, ympäripyöreitä

huomioita siitä, kuinka tärkeää oli ratkaista Saksan poliittiset kiistat nopeasti ja luoda vahva valtio, jonka suojassa ”talous ja liike-elämä voisivat kehittyä ja kukoistaa”.

Itävaltalaisyyntyinen liittokansleri ei antanut Kruppin puheen jälkeen vieraille mahdollisuutta esittää kysymyksiä eikä paljastanut kokouksen todellista tarkoitusta. Hän jätti nämä asiat tilaisuuden isännän, Göringin, huoleksi ja poistui paikalta.

Göring aloitti puheensa lupaamalla vakautta. Vieraat ottivat lupauksen vastaan mielihyvin. Hän vakuutti teollisuuden ja pankkimaailman silmäätekeville, että ”poliittisen kentän rauhoittuessa myös kotimaan talouden näkymät seestyisivät”. Mitään talouspoliittisia ”kokeiluja” ei tehtäisi, mutta talouselämän kannalta suotuisan ilmapiiirin takaamiseksi Hitlerin uuden kokoomushallituksen täytyi voittaa vaalit. Sitten valtiopäivien puhemies siirtyi pääasiaan: natsipuolue tarvitsi rahaa vaalikampanjaan. Koska veronmaksajien rahoja ja valtion hallinnoimien säätiöiden varoja ei ollut mahdollista käyttää poliittisiin tarkoituksiin, ”poliittisen taistelun ulkopuolisten piirien pitäisi tehdä vähintään rahallisia uhrauksia, jotka ovat näinä aikoina niin kovin välttämättömiä”.

Göringin loppupäätelmä oli pitkälti samanlainen kuin Hitlerin: oli vähintään kohtuullista vaatia ”rahallisia uhrauksia” liike-elämän jättiläisiltä, etenkin kun ”maaliskuun viidennen päivän vaalit olisivat viimeiset seuraavaan kymmeneen, ehkä jopa seuraavaan sataan vuoteen”. Viestinsä välitettyään Göring poistui. Vieraat olivat kuin ällikällä lyötyjä. Heillä oli paljon pohdittavaa.

Seuraavana esiintymisvuorossa oli viiksekäs talousmies Schacht. Toisin kuin kaksi edellistä puhujaa hän meni suoraan asiaan ja esitti perustettavaksi kolmen miljoonan markan (nykyrahassa noin 20 miljoonan euron) rahaston natsipuolueen ja sen nationalistisen hallituskumppanin DNVP:n (Deutschnationale Volkspartei, Saksan kansallisuolue) vaalikampanjan tukemiseksi. Natsit tarvitsivat hallituskumppaniaan maan hallitsemiseksi, mutta eivät enää kauan.

Liikemiehet sopivat lahjoitettavien summien jaosta saman tien. Ruhrin alueen kivihiilikaivos- ja rautateollisuusyhtiöiden maksettavaksi tuli miljoona markkaa. Kaliumkaivosyriyten ja kemian-

teollisuuden osuudeksi sovittiin 500 000 markkaa kumpaakin teollisuudenalaa kohti, ja loput miljoona markkaa oli määrä hankkia ruskohiilikaivosyhtiöiltä, autovalmistajilta sekä koneenrakennuksen ja sähköteollisuuden aloilta. Miehet olivat yhtä mieltä siitä, että 75 prosenttia rahoista osoitettaisiin natsipuolueelle. DNVP saisi jäljelle jäävän neljänneksen. Schacht päätti kokouksen illan lyhyimpään ja kalleimmaksi osoittautuneeseen puheenvuoroon: ”Ja nyt, hyvät herrat, poistukaamme kassan kautta!”

Hitlerin kutsu talouspoliittiseen kokoukseen oli ollut tekosyy saada teollisuuden mahtimiehet koolle, jotta hän olisi saanut tilaisuuden pyytää näiltä rahaa vaalikampanjaansa. Hitler ja Göring eivät olleet maininneet sanallakaan yhtä tärkeää seikkaa: natsipuolueen surkeaa rahatilannetta. Puolueella oli velkaa yli kaksitoista miljoonaa markkaa, eivätkä sen vähäiset käteisvarat riittäneet läheskään maanlaajuisen vaalikampanjan pyörittämiseen. Ongelma ratkeaisi kuitenkin pian. Kokousta seuranneiden päivien ja viikkojen kuluessa monet paikalla olleista miehistä siirsivät yhtiöidensä ja teollisuusliittojen kautta suuria rahasummia säätiötilille, jonka Schacht oli avannut berliiniläisessä Delbrück Schickler -yksityispankissa. Pohatat eivät selvästikään kärsineet tunnontuskia ryhtyessään rahoittamaan kotimaansa demokratian tuhoa. Natsit saivat runsaimmat lahjoitukset kaivosteollisuusliitolta (600 000 markkaa) ja IG Farbenilta (400 000 markkaa).

Kokousta seuraavana päivänä, 21. helmikuuta, kolmekymmentäviisivuotias Joseph Goebbels, joka Berliinin aluejohtajana vastasi natsipuolueen propagandakoneistosta, kirjoitti päiväkirjaansa: ”Göring toi ilosanoman, että 3 miljoonaa on käytettävissä vaaleihin. Suurenmoista! Hälytän heti koko propagandaosaston. Ja tunnin päästä koneisto alkaa raksuttaa. Nyt polkaisemme vaalikampanjan käyntiin – – Tänään työ sujuu kuin leikiten. Rahat ovat tilillä.” Goebbels oli aloittanut päiväkirjansa tämän kohdan edellisenä päivänä kuvailemalla Berliinin-toimistossaan vallinnutta alakuloa, jonka syy oli rahan puute. Kuinka paljon näkymät saattoivatkaan muuttua kahdessakymmenessä neljässä tunnissa.

JOHDANTO

Toukokuun 8. päivänä 2019 Verena Bahlsen, suuren saksalaisen Bahlsen-keksileipomon 26-vuotias perijä, nousi lavalle Hampurissa avaamaan kestävää elintarviketuotantoa käsittelevän virtuaalisen markkinointitapahtuman. Hänellä oli sininen farkkuhaalari, musta poolopaita ja musta pikkutakki. Hillityt värit olivat aaltoilevien punaisten kiharoiden ja pisamaisten kasvojen täydellinen vastakohta. Verena tarttui mikrofoniin ja aloitti selvästi hyvin valmistellun puheen. Muutaman minuutin kuluttua hän kuitenkin poikkesi aiheesta vastatakseen eräälle sosialistipoliitikolle, joka oli nostonut esiin ajatuksen BMW:n ja muiden saksalaisten suuryritysten kansallistamisesta. ”Minä olen kapitalisti”, julisti Verena. ”Minä omistan Bahlsenista neljänneksen, ja olen siitä hyvin onnellinen. Tuon osuuden pitää kuulua minulle jatkossakin. Minä haluan tahkota rahaa ja ostaa luksuspurjeveneitä osingoillani ja rahoillani.”

Tämä kuin puolihuolimattomasti lausuttu mielipide nostatti myrskyn sosiaalisessa mediassa. Kuinka tuo nainen uskalsi kerskua varallisuudellaan, etenkin kun hänen sukunsa tiedettiin käyttäneen pakkotyövoimaa toisen maailmansodan aikana? Verena viittasi arvostelijoilleen kintaalla muutama päivä myöhemmin Saksan suurimmalle iltapäivälehdelle *Bildille* antamassaan haastattelussa: ”Se tapahtui ennen syntymääni, ja me kohtelimme pakkotyöläisiä hyvin ja maksoimme heille tasan tarkkaan saman verran kuin saksalaisille.” Hän lisäsi: ”Bahlsenien ei tarvitse kantaa minkäänlaista syyllisyyden taakkaa.”